

УДК 343. 53

A. Gmirin

**SUBJECT OF A CRIME OF ILLICIT PRODUCTION,
POSSESSION, DISTRIBUTION, OR
TRANSPORTATION FOR THE PURPOSE OF
DISTRIBUTION OF THE EXCISE GOODS**

А.А. Гмирін
здобувач кафедри
кримінального права, кримінології,
цивільного та господарського права
ВНЗ «Національна академія управління»

**СУБ'ЄКТ ЗЛОЧИНУ НЕЗАКОННЕ ВИГОТОВЛЕННЯ,
ЗБЕРІГАННЯ, ЗБУТ АБО ТРАНСПОРТУВАННЯ З
МЕТОЮ ЗБУТУ ПІДАКЦИЗНИХ ТОВАРІВ**

Постановка проблеми. З'ясування суб'єкта злочину, передбаченого ст. 204 КК України, має істотне значення для теорії кримінального права та правозастосовної практики. Ця проблема залишається дискусійною, що зумовлює подальше дослідження суб'єкта зазначеного злочину, а також переосмислення цього важливого питання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми суб'єкта злочину незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів досліджували такі вчені, як: П. П. Андрушко, М.М. Мінаєв, В.І. Коротун, О.П. Мамотенко, О.Д. Максимюк, С.М. Сулейманов, Н.О. Гуророва, О.О. Дудоров, І.О. Харь, А.М. Ришнюк та ін. Проте до цього часу ця проблема не знайшла свого належного вирішення.

Мета статті полягає у з'ясуванні суб'єкта злочину незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів.

Основні результати дослідження. Проблема суб'єкта злочину загалом, а також суб'єкта злочину, передбаченого ст. 204 КК України, має певний теоретичний і практичний багаж у науці кримінального права [1, с. 137–147; 2, с. 18–20; 3, с. 58; 4, с.20; 5, с. 3–4; 6, с. 1–260; 7, с. 130; 8, с. 1–318; 9, с. 1–36; 10, с. 1–304; 11, с. 82–86; 12, с. 130–141; 13, с. 1–140]. Питання про суб'єкт

злочину протягом багатьох років було дискусійним у теорії кримінального права. Зазначимо, що і на сьогодні в ряді моментів, які характеризують цей елемент складу злочину, серед теоретиків єдності поглядів немає. Суб'єктом злочину кримінальне право визнає фізичну осудну особу (людину), яка досягла до моменту вчинення певного злочину віку, з якого особа, що вчинила суспільно небезпечне діяння, заборонене кримінальним законом, здатна понести за нього кримінальну відповідальність [14, с. 348; 15, с. 74]. Має місце й таке визначення суб'єкта злочину: «...це фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до Кримінального кодексу може настати кримінальна відповідальність» [16, с. 86; 12, с. 130].

Нам більше імпонує визначення суб'єкта злочину, яке запропоноване В.Я. Тацієм, В.К. Матвійчуком та І.О. Харь, оскільки з нього більш чітко визначається вік кримінальної відповідальності. У цьому контексті звертає на себе увагу те, що історичний аналіз законодавчого підходу до розуміння цього елемента складу злочину дає підстави стверджувати, що вітчизняний кримінальний закон завжди визнавав суб'єктом злочину виключно людину, зокрема до 1 вересня 2014 року, коли вже і юридичну особу можна буде притягнути до кримінальної відповідальності за деякі кримінальні правопорушення [17, с. 4]. Необхідно зазначити, що вперше в КК України 2001 р. у ч. 1 ст. 18 дається законодавче визначення суб'єкта злочину: «Суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого, відповідно до цього Кодексу, може настати кримінальна відповідальність» [18], також визначення спеціального суб'єкта сформульоване у ч. 2 ст. 18 КК України: «Спеціальним суб'єктом злочину є фізично осудна особа, що вчинила злочин у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність за злочин, суб'єктом якого може бути лише певна особа» [18]. Відсутність будь-якої ознаки загального, а для спеціального — ознак спеціального суб'єкта злочину виключає склад конкретного злочинного діяння й застосування до особи покарання. Ці вимоги стосуються і злочину незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підкацизних товарів. Така значущість суб'єкта злочину, передбаченого ст. 204 КК України, потребує значної уваги до його дослідження.

Аналіз юридичної, філософської, медичної і психологічної літератури окреслив основні теоретичні й методологічні проблеми вчення про суб'єкт злочину в науці кримінального права. З дослідження цієї літератури видно, що під методологією розуміють перш за все вчення про принципи побудови, форм і способів науково-пізнавальної діяльності, вчення про структуру, логічну організацію, а також про методи і засоби цієї діяльності [19, с. 164]. Виходячи із зазначеного, слід погодитися з думкою В.Г. Павлова, що методологія дає змогу представити вчення про суб'єкт злочину взагалі, і, на нашу думку, про суб'єкт досліджуваних злочинів з історико-філософських, правових і теоретичних позицій, допомагає визначити найбільш перспективні напрями цього вчення, глибше пізнати логіку існуючих проблем, виявити і закріпити важливі пріоритети в їх дослідженні [8, с. 12]. Тому ми переконані в тому, що у пропонуваній статті потрібно зупинитися на деяких теоретичних і методологічних положеннях суб'єкта злочину. Крім того, досконале вирішення проблеми

суб'єкта злочину, передбаченого ст. 204 КК України, неможливе без осмислення теоретичних і методологічних проблем дослідження суб'єкта злочину та дискусійних питань вчення про суб'єкт злочину.

Насамперед на цьому шляху дослідження зазначимо ще раз, що під методологією розуміють: вчення про принципи побудови, форм і способів науково-пізнавальної діяльності; вчення про структуру логічної організації, а також щодо методів і засобів цієї діяльності [19, с. 164]. Термін «методологія» в літературі в широкому розумінні використовується як філософське вчення про методи пізнання [20, с. 365–367]. У вузькому розумінні під методологією розуміють сукупність пізнавальних засобів, розроблених на основі принципів загальної методології, що мають методологічне значення в конкретній сфері пізнання і практики [21, с. 13–14]. Крім того, під методологією розуміють систему принципів наукового дослідження, оскільки методологія визначає, якою мірою зібрані факти можуть слугувати і відповідати об'єктивному знанню [22, с. 24].

Маючи достатньо аргументовані визначення та підходи і провівши аналіз юридичної, філософської, медичної і психологічної літератури, окреслимо основні теоретичні й методологічні проблеми вчення про суб'єкт злочину в науці кримінального права, а також ті, що стосуються і суб'єкта злочину, передбаченого ст. 204 КК України.

Якщо розглядати проблеми дослідження суб'єкта злочину з позиції методології теоретичних концепцій в українському і російському кримінальному праві, то, незважаючи на різне ставлення дореволюційних вітчизняних криміналістів до філософських і кримінально-правових теорій, у більшості своїй вони були єдині в тому, що суб'єктом злочину може бути тільки фізична особа, і виступали проти кримінальної відповідальності юридичних осіб.

Проблема осудності й неосудності особи, яка вчинила злочин, що є однією з основних у теорій кримінального права щодо суб'єкта злочину, вирішувались представниками різних шкіл по-різному. Що ж стосується віку суб'єкта як однієї з його головних ознак, то це питання вченими практично не вивчене. Складність цієї проблеми полягає в тому, що вона пов'язана не тільки з природними, біологічними, але й із соціально-психологічними властивостями людини, які мають враховуватися законодавцем при встановленні вікових меж для притягнення до кримінальної відповідальності [23, с. 78]. У наш час загальна кримінальна відповідальність за чинним КК України настає з 16 років, хоча і тепер на практиці і в теорії кримінального права це питання вирішується неоднозначно. Справа в тому, що за деякі злочини, не обумовлені в законі, як це справедливо, на наш погляд, зазначає І.О. Харь, кримінальна відповідальність може наставати з 18 або з 25 років [23, с. 78]. Це положення реалізується, коли мова йде про спеціальний суб'єкт злочину. У цьому зв'язку слід погодитися з думкою І.О. Харь, що необхідно привести в кримінальному законі конкретний перелік норм, що передбачають настання кримінальної відповідальності з 18 або з 25 років. Від віку, на нашу думку, залежить і структура складу злочину [23, с. 78].

Одним із аспектів дослідження суб'єкта в теорії кримінального права є його осудність, тобто такий психічний стан, коли особа, яка під час вчинення

злочину могла усвідомлювати свої дії (бездіяльність) і керувати ними [29, с.104].

Важливою особливістю дослідження суб'єкта злочину взагалі і, зокрема, суб'єкта злочину, передбаченого ст. 204 КК України, є вивчення такого складного питання в науці кримінального права і кримінології, як співвідношення понять «суб'єкт злочину» і «особистість злочинця», які іноді ототожнюються. Методологічною основою дослідження цієї проблеми є як поглиблене вивчення самого злочинного діяння, зокрема і суб'єкта злочину на різних етапах розвитку нашої держави, так і вдосконалення кримінального законодавства з метою більш ефективної боротьби зі злочинністю, в тому числі і з економічною [23, с. 79]. Поняття «суб'єкт злочину» і «особистість злочинця», хоча і близькі, але не збігаються. Крім того, вони мають різний обсяг, а саме: поняття «суб'єкт злочину» вужче, ніж поняття «особистість злочинця». Поняття «суб'єкт злочину» ґрунтується на конкретних положеннях, сформульованих у кримінальному законі, і виходить із методологічних передумов філософських і кримінально-правових теорій [8, с. 23]. Суб'єкт злочину – це термін кримінально-правовий, який скоріше визначає юридичну характеристику особи, що вчинила злочин, і відрізняється від кримінологічного поняття «особистість злочинця» [8, с. 23]. Натомість поняття «особистість злочинця» як більш об'ємне розкривається через соціальну суть особи, а також через складний комплекс ознак, властивостей, зв'язків, відносин, моральний і духовний світ, що характеризують її, взятих у взаємодії з індивідуальними особливостями і життєвими фактами, що лежать в основі злочинної поведінки [8, с. 23].

Крім того, стосовно суб'єкта злочину також існує проблема його класифікації. Адже, як відомо, в юридичній літературі існують різні погляди на класифікацію суб'єктів злочину. Деякі автори стверджують, що ними можуть бути як приватні, так і службові особи [25, с. 36; 26, с. 522; 12, с. 131–141]. Інші вважають, що суб'єктами злочинів можуть бути будь-які особи [27, с. 22; 28, с. 9]. Існує думка, що суб'єктом злочину можуть бути як громадяни, так і службові особи [29, с. 42]. У теорії кримінального права суб'єкти злочинів також класифікуються на загальний і спеціальний [30, с. 830–899; 10, с. 120].

Така суперечлива класифікація суб'єктів злочину, їх тлумачення в науці кримінального права та судовій практиці не може надати допомогу судам і правоохоронним органам у справі боротьби зі злочинними проявами. Становище, що склалося, викликає необхідність більш поглибленого дослідження суб'єкта злочину і, зокрема, суб'єкта злочину незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів. З цією метою передусім звернемося до термінології, що використовується авторами для позначення суб'єкта конкретного злочинного діяння. Так, В.В. Сташис, В.Я. Тацій, А.А. Піонтковський, В.А. Широков, Г. Вольфман, Б.М. Леонтьєв, С.Б. Гавриш та ін. при визначенні суб'єкта злочину використовують термін «приватна особа». Автор підтримує позицію В.К. Матвійчука, що поняття «приватна особа» не зовсім точно відображає той зміст, який названі автори йому намагаються надати [31, с. 70]. Перш ніж зробити спробу пояснити свою точку зору на це поняття, слід відзначити, що в кримінальному праві

зміст терміна «приватна особа» до цього часу не знайшов належного висвітлення. Ним автори існуючих підручників з кримінального права, курсів кримінального права, монографічної літератури, навчальних посібників і статей називають суб'єктів окремих складів злочинів. При цьому не дають пояснення, на відміну від поняття «службова особа», якими ж ознаками повинна володіти приватна особа [31, с. 70]. Разом з тим, розробка ознак приватної особи має не тільки теоретичне, але й істотне практичне значення, на чому акцентував увагу В.К. Матвійчук [31, с. 70], що ми й спробуємо аргументувати при визначенні суб'єкта злочину, передбаченого ст. 204 КК України. Щоб отримати з цього питання більш або менш вичерпну відповідь, важливо дійсно дати тлумачення терміна «приватна особа», з'ясувати, який зміст в нього вкладається, і що, власне, під ним треба розуміти, як його треба аргументувати. Згідно зі «Словарем русского языка» С. Ожегова, слово «частный, -ое» означає «являющийся отдельной частью чего-либо, не общий, не типичный. Личный, не общественный, не государственный» [33, с. 717]. Близьке за значенням, хоча й вужче тлумачення терміна «приватний» пропонує «Толковый словарь русского языка» В. Даля: «относящийся к части, общему, исключение» [33, с. 583]. Дещо схоже розуміння терміна «приватний» пропонується у Великому тлумачному словнику сучасної української мови: «Який належить окремій особі (особам); не державний, не суспільний. Який стосується окремої особи (осіб) особистий // перев., у сполуч. зі сл. життя. Не пов'язаний зі службовою або суспільною діяльністю, який не має офіційного значення ... виконується поза державною службовою ... який не перебував на державній службі ... Приватним способом: а) неофіційно; б) для окремої особи або поза державною службою ...» [43, с. 926].

З існуючих тлумачень терміна «приватна», наведених у словниках, звичайно, ще не можна визначити ознаки приватної особи [23, с. 80]. Для цієї мети додатково необхідно скористатись тими положеннями, що є в чинному кримінальному законодавстві (ст. 364 КК України), як це роблять науковці у своїх працях, а саме: ознаками службової особи, а також ознаками неслужбової особи, що даються в юридичній літературі [31, с. 72]. Порівнюючи вказані ознаки й правові наслідки, що є на практиці, які належать як до службової особи, так і до неслужбової, використовуючи для пояснення тлумачення терміна «приватна», наведене у словниках, спробуємо визначити ознаки суб'єкта приватної особи як суб'єкта злочину, передбаченого ст. 204 КК України.

Слід погодитися з думкою, що найбільш прийнятими, на наш погляд, є визначення і обґрунтування ознак суб'єкта злочину через діяльність і функції суб'єкта [30, с. 70–71], тобто функціональну діяльність такої особи. Зазначена позиція потребує лише певного уточнення, яке повинно мати таке наповнення: «крім діяльності і функцій суб'єкта (функціональної діяльності такої особи) ще необхідно в зазначеній динаміці врахування і відповідного статусу суб'єкта». Що ж стосується службових осіб, які дають вказівку на вчинення злочину або які його вчиняють особисто, то їх діяльність, згідно зі ст. 364 КК України, стосується здійснення постійно чи тимчасово функції представників влади, а також того, що вони обіймають постійно чи тимчасово на підприємствах, в установах

чи організаціях, незалежно від форми власності, посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або виконують такі обов'язки за спеціальним повноваженням [1]. Суть однієї функції, як це зрозуміло, виражається в безпосередньому управлінні людьми, виробничими, виховними, організаційними або технологічними процесами [35, с. 30–31; 36, с. 62–63; 37, с. 491–495]. Друга – охоплює коло обов'язків, пов'язаних з розпорядженням і управлінням державним, колективним або приватним майном, засобами виробництва та ін. [36, с. 62–63; 35, 37, с. 495].

У частини суб'єктів, як свідчить аналіз кримінальних справ, функції та статус службової особи відсутні. На наш погляд, неможливо дати всебічне й об'єктивне визначення суб'єкта досліджуваного складу злочину (в частині, що стосується неслужбової особи) без розкриття змісту виробничих і професійних функцій, а також статусу такої особи, які такий суб'єкт виконує під час вчинення злочину. Ними є: 1) виробничі функції, у процесі яких відбувається процес виробництва; 2) професійні функції – відносно-постійний вид трудової діяльності, яка передбачає певну сукупність теоретичних знань, практичного досвіду і трудових навичок; 3) коло обов'язків такого працівника регламентується трудовим договором, контрактом, службовою інструкцією або іншими нормативно-відомчими актами [36, с. 62–63]. Цю точку зору, якої ми дотримуємось, необхідно ще доповнити ознакою статусу: «працівник немає статусу службової особи і повноважень державно-владних». Більш детальне вивчення їх змісту не входить до предмета цього дослідження. Проте відзначимо, що в кожному конкретному випадку вчинення злочину, передбаченого ст. 204 КК України, правоохоронні органи та суд у своїй діяльності мають встановлювати як статус суб'єкта злочину, так і функції обов'язки такої особи з тією метою, щоб не допустити ототожнення державно-владного статусу і функцій службової особи з відсутністю такого статусу в поєднанні з функціями виробничо-професійного характеру, а також зазначити і виявити відсутність вищезазначених функцій і статусу, коли мова йде про суб'єкт злочину, передбачений ст. 204 КК України, тобто коли цей злочин вчиняється приватною особою.

Як передбачалося вище, розглядаючи в динаміці дії службової і неслужбової особи, а також правові наслідки їх діянь, ми можемо розпочати аналіз ознак приватної особи як можливого суб'єкта злочину, передбаченого ст. 204 КК України. Приватна особа, як показує вивчення кримінальних справ за 2001–2016 рр., досліджуваних вище, вчиняла цей злочин у відриві з вищезазначеними функціями службової і неслужбової особи, тобто не у зв'язку з роботою, що виконувалась, або зі службовими повноваженнями чи професійними функціями, або зі службовим становищем. Ми приєднуємось до існуючої в юридичній літературі думки, що така особа вчиняє злочин за своєю особистою ініціативою, у своїх приватних інтересах [38, с. 63], але дещо з уточненням, доповнивши цю думку таким змістом: «Така особа вчиняє злочин поза функціями та статусом службової та неслужбової осіб, діючи як приватна особа не в інтересах суспільної діяльності».

Варто погодитися з існуючим в юридичній літературі твердженням, що поняття «приватна особа» і «службова особа» належать до різних систем

відліку і їх (ці поняття) не можна порівнювати і протиставляти, а тому методично правильно розглядати конкретні системи в конкретних умовах (тобто в системі досліджуваних суспільних відносин) [35, с. 63], а саме: які охороняються ст. 204 КК України, як це доводиться в указаній статті. Отже, повнота поняття «суб'єкт злочину» виявляється в тому, що воно повинно мати повноту обсягу (тобто має бути відсутня пустота, відсутність наповнення цього поняття). З цього приводу слід погодитися з положеннями формальної логіки та іншими джерелами, що при діянні певного поняття, а саме: «суб'єкт злочину», сума обсягів понять-дільників: «службова», «неслужбова» і «приватна» особа має бути рівною обсягу поняття, що ділиться [39, с. 64]. Таким чином, слід погодитися з визначенням приватної особи як суб'єкта злочину, запропонованим І.О. Харь: «Це фізична осудна особа, якій вивпвнився до моменту вчинення злочину вік кримінальної відповідальності, яка вчиняє злочин, не маючи функції та статусу службової та неслужбової особи, не перебуває в трудових відносинах, діє як приватна особа не в інтересах суспільно корисної діяльності» [23].

Ми приєднуємося до позиції В.К. Матвійчука, що не можна погодитися з С.Б. Гавришем щодо заперечення ним виділення такого суб'єкта злочину, як приватна особа, і ототожнення ним приватної особи та неслужбової, де він прямо зазначає, що «приватна особа і є неслужбовою» [40, с. 48], що навіть мало законодавче оформлення в ст. 1552 КК України 1960 року. Тому зазначене має бути враховано і в чинному законодавстві, адже незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів неслужбовою або службовою особами, що пов'язано з їх функціями і становищем, свідчить про більшу суспільну небезпечність їх діяння, ніж того, яке вчинила приватна особа. Щодо положень, на яких наполягає С.Б. Гавриш, зазначаючи, що громадянин України чи особа без громадянства й іноземний громадянин не є приватними особами, а представляються як спеціальні суб'єкти [40, с. 48], то з ними не можна погодитися, оскільки вони стають спеціальними суб'єктами лише в конкретних передбачених законом випадках як такі, а не взагалі.

Таким чином, ми дослідили ознаки приватної, неслужбової і службової особи, спробували чітко визначити зміст поняття «суб'єкт злочину».

Дещо іншою термінологією користуються при визначенні суб'єкта злочину В. Пакутін і П. Повеліцина. Так, для позначення можливих суб'єктів конкретного злочину ними використовується поняття «громадяни» разом зі службовими особами [29, с. 28; 39, с. 11]. Правильну позицію в цьому питанні займає В.К. Матвійчук, який зазначає, що «використання терміна «громадяни» в поєднанні зі службовими особами як складовими суб'єкта злочину є неправомірним» [40, с. 63]. Дійсно, таке поєднання можливих суб'єктів окремого складу злочину призводить до певної логічної помилки, тобто невідповідності членів поділу і їх пересіченню, перетину [40, с. 63], а, на нашу думку, і до повного відторгнення їх одне від одного, адже очевидно, що службові особи є також громадянами. Крім того, при такому поєднанні вбачається і друга логічна помилка — неповнота поділу [40, с. 63], що є, на нашу думку, істотною мето-

дологічною помилкою. Автори, виходячи з механізму логіки мислення і використовуючи поняття «громадяни», не включають як можливих суб'єктів злочину осіб без громадянства, іноземних громадян, неслужбових і приватних осіб. Це ще раз підтверджує нашу позицію щодо суб'єкта злочину.

Цікавий типовий підхід до визначення суб'єкта окремого злочину запропонував А. Писарев [28, с. 10], який використовує поняття «будь-які особи». Ми так само, як В.К. Матвійчук та І.О. Харь, вважаємо, що таке позначення суб'єкта надто загальне порівняно з переліченими і не має достатнього рівня конкретизації, яка необхідна для правоохоронних органів, тому що у вироку суду таке формулювання неприпустиме [23, с. 84; 31, с. 74]. Дійсно, вирішуючи питання про кваліфікацію окремого злочину, орган досудового розслідування чи суд можуть надто широко розуміти можливий суб'єкт злочину, що призведе до порушення законності. Під таким можна розуміти фізичну чи юридичну особу, а також таку, яка на момент вчинення злочину досягла 16-річного віку і якій не виповнилось 16 років (як приватна, так і неслужбова особа, а також слушно, що й службова особа). Така невизначеність у змісті суб'єкта не може сприяти правильному встановленню суб'єкта конкретного злочину, у тому числі й такого діяння, що передбачене ст. 204 КК України. Крім того, це прямо суперечить предмету доказування за чинним КПК України за кожною кримінальною справою з досліджуваного складу злочину.

Поділ суб'єктів на загальний і спеціальний, як правильно зазначає С.Б. Гавриш, для злочинів дійсно не є достатнім, бо не відображає соціального і правового статусу суб'єкта [40, с. 484]. Насправді це так, оскільки цей термін є певною абстракцією, що позбавлена соціального змісту, тобто реальності суб'єкта як такого [23, с. 84].

Зазначена вище термінологія щодо класифікації суб'єктів злочинів і, зокрема, злочину, передбаченого ст. 204 КК України, доповнилася пропозицією С.Б. Гавриша, який все ж таки майже погодився з позицією стосовно приватної особи, запропонованою В.К. Матвійчуком, але вже в певній своїй інтерпретації, у якій він називає ще й окремі позначення суб'єкта злочину: «Під приватними, як свідчить аналіз кримінально-правових норм, розуміються такі, котрих не можна визнати службовими при вчиненні конкретного злочину або які для його вчинення не використовують своїх фахових функцій... 1. Особи, які виконують приватну роботу, пов'язану із ризиком небезпечних наслідків, ... або використовують у своїй діяльності небезпечні предмети та речовини ... Їх, найімовірніше, можна визначити як «звичайних злочинців»... Особи, які через життєві ситуації чи інші обставини створили умови для невинуватого ризику ... Очевидно, що приватна особа як суб'єкт аналізованої групи деліктів характеризується, по-перше, тим, що вона діє в системі існуючих нормативів, яких зобов'язана дотримуватися ... зазначене також свідчить про те, що при вчиненні подібних злочинів приватна особа повинна мати певні знання, навички, підготовку, досвід життя тощо (особливо «звичайні злочинці»)» [40, с. 481–483].

Певна річ, це вже крок у дослідженні приватної особи, а не категоричне заперечення, однак ознаки приватної особи не вказуються, а використання

термінів «звичайні злочинці», «випадкові злочинці» більше може свідчити про їх кримінологічні характеристики. Водночас використання чи невикористання своїх фахових навичок або знань не робить суб'єкта приватною, службовою чи неслужбовою особою [31, с. 75].

Таким чином, маючи основні методологічні й теоретичні підходи до суб'єкта злочинів і, зокрема, щодо злочину, передбаченого ст. 204 КК України, проведемо дослідження суб'єкта злочину незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів.

Стосовно суб'єкта злочину незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів (ст. 204 КК) в юридичній літературі висловлені різні і не завжди теоретично й практично обґрунтовані погляди: 1) О.І. Перепелиця, В.М. Киричко, В.Я. Тацій заявляють, що суб'єктом цього злочину є особа, яка досягла 16-річного віку [42, с. 217–212]; 2) О.В. Працюк, В.В. Черней стверджують, що суб'єктом цього злочину визнається фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку, а саме: ним можуть бути як приватні особи, так і громадяни-підприємці, а також службові особи юридичних осіб-суб'єктів господарської діяльності [43, с. 467]; 3) О.О. Дудоров упевнений, що суб'єкт злочину – загальний, а протиправні дії з підакцизними товарами, вчинені службовою особою з використанням службового становища (своїх повноважень), необхідно кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених стст. 204 і 364 (364-1 КК) (наприклад, службова особа, органу, якому було ввірено конфіскацію незаконно виготовлених підакцизних товарів, порушує встановлений порядок повноваження з такими предметами) [44, с. 232–234; 45, с. 297]; 4) В.М. Слепєць та Є.Л. Стрельцов переконані, що суб'єктом цього злочину є фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку [46, с. 392; 47, с. 450]; 5) П.П. Андрушко запевняє, що «суб'єктом цього злочину є осудна, в тому числі і службова, що досягла 16-річного віку [48, с. 422]; 6) О.П. Мамотенко стверджує, що «суб'єктом зазначеного злочину є фізична, осудна особа, яка досягла 16 років на момент його вчинення (загальний суб'єкт). Наявність у ч. 2 ст. 204 КК вказівки на можливість учинення цього злочину особою, яка раніше була засуджена за цією статтею (спеціальний рецидив злочину), не свідчить про те, що суб'єкт є спеціальний. Він залишається загальним, тому що порушує загальну кримінально-правову заборону «не поводитися з аналогами підакцизних товарів способами, визначеними у ст. 204 КК» [49, с. 152]; 7) І.О. Харь переконує, що «Суб'єктом злочину незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів є фізична осудна, приватна, неслужбова особа (громадянин України, особа без громадянства, громадянин іноземної держави), якій до моменту вчинення злочину виповнилося 16 років (протиправні дії з підакцизними товарами, вчинені службовою особою з використанням службового становища, необхідно кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених статтями 204 і 364 або 364-1 КК)» [50, с. 157–201].

Аналіз існуючих точок зору надає нам можливість виокремити такі позитивні положення стосовно суб'єкта злочину, передбаченого ст. 204 КК України: 1) суб'єктом цього злочину, є фізична осудна особа, яка досягла

16-річного віку; 2) протиправні дії з підакцизними товарами, вчинені службовою особою з використанням службового становища, необхідно кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених стст. 204 і 364 (364-1 КК); 3) таким суб'єктом можуть бути як приватні особи, так і громадяни-підприємці, а також службові особи юридичних осіб — суб'єктів господарювання; 4) це може бути і службова особа. Ці позитивні положення в подальшому ми використаємо для визначення суб'єкта злочину, передбаченого ст. 204 КК.

У пропонованому дослідженні можна використати деякі позитивні положення з дисертації М.М. Мінаєва стосовно суб'єкта цього злочину: 1) що в ст.22 та ст. 204 КК немає жодних застережень щодо спеціальних ознак суб'єкта, передбачених ст. 204 злочинів; 2) що для цілей притягнення до кримінальної відповідальності завжди обов'язково встановлювати конкретних фізичних (у тому числі службових осіб, причетних до створення та(або) діяльності такого суб'єкта господарської діяльності, дії яких безпосередньо утворили відповідний склад злочину; 3) що специфіка даних злочинів полягає в тому, що в більшості випадків їх вчинення розтягнуте у часі, передбачає здійснення певної послідовності дій, об'єднаних єдиною метою і така послідовність дій завжди означає їх усвідомлений, цілеспрямований та вольовий характер, а тому не виникає питання про нормальний стан психіки, оскільки про це свідчить вчинення такого діяння; 4) що повна дієздатність особи, яка працює за трудовим договором від 16 до 18 років, або яка записана матір'ю або батьком дитини, або яка бажає займатися підприємницькою діяльністю, що підтверджено Законом України «Про охорону дитинства» від 26.04.2002 (ст. 21) [51], можуть нести кримінальну відповідальність за злочини, зв'язані з господарською діяльністю [52, с. 142–148]. Проте М.М. Мінаєв та інші автори, крім І.О. Харь, так і не запропонували нового визначення суб'єкта злочину, передбаченого ст. 204 КК України.

Така кількість поглядів і суджень щодо суб'єкта злочину незаконне виготовлення, зберігання, збут і транспортування з метою збуту підакцизних товарів без будь-яких переконливих доводів, що підтверджують висновки, призводить до неточного застосування закону і не може слугувати науковими і практичними рекомендаціями для правоохоронних органів і суду.

З метою розроблення рекомендацій для встановлення кола суб'єктів злочину, передбаченого ст. 204 КК України, крім з'ясованих нами позитивних положень, ще проаналізуємо наявні погляди на ту термінологію, яку автори при цьому застосовують. Так, О.І. Перепелиця, В.М. Киричко, В.Я. Тацій у своєму визначенні з ознак суб'єкта досліджуваного злочину, називають лише вік кримінальної відповідальності такої особи [42, с. 217–218]. В.М. Слепець, Є.М. Стрельцов та О.П. Мамогенко у своєму визначенні спираються уже на три ознаки суб'єкта: фізична особа; осудна особа; яка досягла 16-річного віку [46, с. 392; 47, с. 450; 49, с. 52]. У той же час П.П. Андрушко при визначенні суб'єкта аналізованого злочину використовує такі ознаки суб'єкта, як осудність та вік, в тому числі і службова особа [48, с. 422]. О.О. Дудоров при визначенні суб'єкта цього злочину використовує термін «загальний». Крім того, О.В. Працюк та В.В. Черней використовують при визначенні суб'єкта цього

злочину такі терміни, як «фізична», «осудна особа, яка досягла 16-річного віку, «приватні особи» так і «громадяни-підприємці», а також «службові особи юридичних осіб».

Аналіз використаних термінів свідчить: 1) що О.І. Перепелиця, В.М. Киричко, В.Я. Тацій при визначенні суб'єкта цього злочину не використовують усіх ознак злочину; 2) В.М. Слепець, Є.М. Стрельцов, хоча і використовують три ознаки суб'єкта цих злочинів, але не обґрунтовують, як і попередні автори, такі ознаки; 3) П.П. Андрушко використовує лише дві ознаки злочину (осудність і вік), в тому числі службову особу, але не пояснює їх для суб'єкта цього злочину; 4) натомість О.О. Дудоров використовує термін для позначення цього суб'єкта «загальний», але не пояснює його; 5) О.В. Працюк та В.В. Черней, використовуючи термін «приватні особи», не пояснюють, що вони під таким розуміють, а також приватну особу протиставляють громадянам. Усе це свідчить, що такі визначення пропонуються без урахування загальнотеоретичних положень, суб'єкта злочину, на які ми посилалися вище. Положення суб'єктів цих злочинів певною мірою знайшли своє відображення і в зарубіжному кримінальному законодавстві [53; 54; 55; 56; 57].

Висновки. При визначенні суб'єкта досліджуваного злочину ми сприймаємо визначення, запропоноване І.О. Харь «Суб'єктом злочину незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підкацизних товарів є фізична осудна, приватна, неслужбова особа (громадянин України, особи без громадянства, громадянин іноземної держави), якій до моменту вчинення злочину виповнилося 16 років, а при вчиненні цього злочину службовою особою з використанням службового становища, ці діяння необхідно кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених ст. 204 і 364 або 364-1 КК».

Для цілей притягнення до кримінальної відповідальності у кожному конкретному випадку завжди потрібно встановлювати у кожному кримінальному провадженні конкретних фізичних осіб. У кожному кримінальному провадженні необхідно встановлювати вік особи та її осудність, а також чи є така особа приватною, неслужбовою чи службовою, громадянином України, особою без громадянства чи громадянином іноземної держави, виходячи з положень дії закону про кримінальну відповідальність у просторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Абдуразаков С.А.* Субъект преступления по Уголовному кодексу Узбекской ССР / С.А. Абдуразаков, Г.А. Ахмедов // Вопросы совершенствования законодательства Узбекской ССР; [ред. кол. Г.А. Ахмедов и др.]. — Ташкент : Фан, 1970. — С. 137—147.

2. *Абшилава Г.В.* Некоторые особенности производства допроса с участием переводчика / Г.В. Абшилава // Российский следователь. — 2004. — №10. — С. 18—20.

3. *Бородин С.В.* К вопросу совершенствования законодательства об уголовной ответственности несовершеннолетних / С.В. Бородин, Н.А. Носков // Современные тенденции развития уголовной политики и уголовного законодательства. — М. : Юрид. лит., 1994. — С. 57—59.

4. *Владимиров В.А.* Субъект преступления по советскому уголовному праву. Лекция / В.А. Владимиров, Г.А. Левицкий — М. : ВШ МООП РСФСР, 1964. — 59 с.

5. *Наумов А.В.* Предприятия на скамье подсудимых / А.В. Наумов // Сов. юстиция. — 1992. — № 17—18. — С. 3—4.
6. *Орлов В.С.* Субъект преступления по советскому уголовному праву / В.С. Орлов — М. : Госюриздат, 1958. — 260 с.
7. *Орымбаев Р.* Специальный субъект преступления / Р. Орымбаев. — Алмата : Изд-во Алма-атинского ун-та, 1977. — 153 с.
8. *Павлов В.Г.* Субъект преступления / В.Г. Павлов. — СПб. : Юридический центр Пресс, 2001. — 318 с.
9. *Розенко В.І.* Суб'єкт злочину / В.І. Розенко, В.К. Матвійчук. — К. : Академія МВС, 1984. — 36 с.
10. *Светлов А.Я.* Ответственность за должностные преступления / А.Я. Светлов — К. : Наукова думка, 1978. — 304 с.
11. *Протченко Б.А.* Невменяемость в советском уголовном праве / Б.А. Протченко // Правоведение, 1987. — С. 82—84.
12. *Тацій В.Я.* Суб'єкт злочину / В.Я. Тацій // Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник для студентів юрид. спец. вищ.закладів освіти / М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов та ін.; за ред. професорів М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. — Київ—Харків : Юринком Інтер-Право, 2001. — С. 130—141.
13. *Устименко В.В.* Специальный субъект преступления (понятия и виды): Учебное пособие / В.В. Устименко. — Харьков : Харьковский юрид. институт, 1989. — 104 с.
14. Полный курс уголовного права : В 5 т./ Под ред. докт. юр. наук, проф., заслуженного деятеля наук РФ А. И. Коробеева Т. 1: Преступление и наказание. — СПб : Юридический центр Пресс, 2008. — 1133 с.
15. Кримінальне право України. Загальна частина : Практикум [Навч. посібник] / Костенко О.М., Козаченко І.П., Матвійчук В.К. та ін.; за аг. ред.. В.К. Матвійчука. — К. : КНТ, 2006. — 432 с.
16. *Шем'яков О.П.* Суб'єкт злочину / О.П. Шем'яков // Кримінальне право України (Загальна частина) / Хохлова В.В., Шем'яков О.П. : [навч. посібник]. — К. : Центр навчальної літератури, 2006. — С. 86—95.
17. Кримінальна відповідальність юридичних осіб в Україні: pro et contra // Юридична газета. — 12 травня 2013. — №24. — 1.4. — 9.
18. Кримінальний кодекс України від 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 25—26. — Ст. 131.
19. Большая Советская Энциклопедия. — М. : Изд-во «Энциклопедия», 1975. — Т. 9. — 986 с.
20. Философский энциклопедический словарь / Гл. редакция: Л.Ф. Ильичев, П.Н. Федосеев, СМ. Ковалев, В.Г. Панов. — М. : Сов. энциклопедия, 1983. — 840 с.
21. *Шаблин В.А.* Методологические вопросы правоведения / В.А. Шаблин. — Саратов : Изд-во Саратовского ун-та, 1972. — С. 13—14.
22. *Ядов В.А.* Социологическое исследование: Методология. Программа. Методы / В.А. Ядов. — М., 1987. — 24 с.
23. *Харь І.О.* Кримінально-правова охорона атмосферного повітря: монографія / І.О. Харь. — К. : Національна академія управління, 2011. — 192 с.
24. Полный курс уголовного права : В 5 т./ Под ред. докт. юр. наук, проф., заслуженного деятеля наук РФ А. И. Коробеева Т. 1: Преступление и наказание. — СПб : Юридический центр Пресс, 2008. — 1133 с.
25. *Лопашенко Н.А.* Экологические преступления: Комментарий к главе 26 УК РФ / Н.А. Лопашенко. — СПб. : Юридический центр Пресс, 2002. — 802 с.

26. *Пионтковский А.А.* Преступление в области природных богатств / А.А. Пионтковский // Курс советского уголовного права. — Т. V. — М. : Наука, 1971. — С. 513—544.

27. *Гавриш С.Б.* Кримінальна відповідальність за незаконну порубку лісу (ст. 160 КК УРСР) / С.Б. Гавриш // Радянське право. — 1980. — № 7. — С. 32—33.

28. *Писарев А.* Правовая охрана и защита лесов / А. Писарев // Советская юстиция. — 1982. — № 7. — С. 7—10.

29. *Пакутин В.* Ответственность за незаконную вырубку леса / В. Пакутин // Соц. законность. — 1978. — № 11. — С. 40—42.

30. *Баулін Ю. В.* Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психо-тропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення / Ю.В. Баулін // Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С. Б. Гавриш та ін.; За заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. — К. : Ін Юре, 2003. — С. 830—899.

31. *Матвейчук В.К.* Уголовно-правовая борьба органов внутренних дел с преступным загрязнением водных объектов : Учебное пособие / В.К. Матвейчук. — К. : НИ и РИО Украинской академии внутренних дел, 1992. — 79 с.

32. *Ожегов С.И.* Словарь русского языка: Ок. 5700 слов / Под ред. чл.-корр. АН СССР Н.Ю. Шведовой. — 19 изд., испр. — М. : Рус. яз., 1987. — 846 с.

33. *Даль В.* Толковый словарь живого великорусского языка. В 4 т. / В. Даль. — М. : Гос. изд-во иностранных и национальных словарей, 1956. — Т. 4. — 583 с.

34. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. — К.—Ірпінь : ВТФ «Перун», 2003. — 1440 с.

35. *Здравомыслов Б.В.* Должностные преступления. Понятие и квалификация / Б.В.Здравомыслов. — М. : Юрид. лит., 1975. — С. 30—31.

36. *Матвейчук В.К.* Уточнение понятия субъекта экологических преступлений на современном этапе развития общества и государства / В.К. Матвейчук // Проблемы борьбы зі злочинністю в Україні : Тези доповідей і повідомлень; респ. наук. конф. — К. : АН України Інститут держави і права ім. В. М. Корецького, 1992. — С. 62—63.

37. *Мельник М.І.* Злочини у сфері службової діяльності / М.І. Мельник // Кримінальне право України. Особлива частина : Підручник. (Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко та ін.) / за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. — К. : Юридична думка, 2004. — С. 491—513.

38. *Пакутин В.* Уголовно-правовая охрана вод и воздуха от загрязнений / В. Пакутин // Соц. законность. — 1977. — № 6. — С. 40—42.

39. *Повелицына П.Ф.* Уголовно-правовая охрана природы в СССР / П.Ф. Повелицына. — М. : Юрид. лит., 1981. — 88 с.

40. *Гавриш С.Б.* Кримінально-правова охорона довкілля в Україні. Проблеми теорії, застосування і розвитку кримінального законодавства / С.Б. Гавриш. — К. : Інститут Законодавства Верховної Ради України, 2002. — 636 с.

41. *Панов М.І.* Об'єктивна сторона злочину / М.І. Панов // Кримінальне право України. Загальна частина : підручник для студентів юрид. спец. вищ. закладів освіти / М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов та ін.; за ред. проф. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. — Київ — Харків : Юрінком Інтер — Право, 2001. — С. 102—129.

42. *Перепелиця О.І.* Злочини у сфері господарської діяльності / О.І. Перепелиця, В.М. Киричко, В.Я. Тацій // Кримінальне право України. Особлива частина : підручник / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін.; за ред. проф. В.Я.

Тація, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. — 5-те вид., перероб. і допов.. —Х. : Право, 2015. — С. 201—265.

43. *Працюк О.В.* Злочини у сфері господарської діяльності / О.В. Працюк, В.В. Черней // Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д.С. Азаров, В.К. Грищук, А.В. Савченко [та ін.]; за заг. ред. О.М. Джужі, А.В. Савченка, В.В. Чернея. — К. : Юрінком Інтер, 2016. — С. 453—528.

44. *Дудоров О.О.* Злочини в сфері господарської діяльності / О.О. Дудоров // Кримінальне право України. Особлива частина : підручник,(Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко та ін.). — Вид. 2-ге, переробл. та допов.; за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. — К. : Атіка, 2008. — С. 214—300.

45. *Дудоров О.О.* Злочини в сфері господарської діяльності / О.О. Дудоров // Кримінальне право (Особлива частина): підручник, за ред. О.О. Дудорова, Є.О. Письменського. — [2-ге вид.] К. : ВД «Декор», 2013. — С. 276—354.

46. *Слепец В.Н.* Преступления в сфере хозяйственной деятельности (§ 6, 7, 8, 9) / В.Н. Слепец // Уголовное право Украины. Общая и Особенная части : учебник; под ред. Заслуженного деятеля науки техники Украины, доктор юрид. наук, профессора Е.Л. Стрельцова. — Х. : ООО «Одиссей», 2002. — С.392—402.

47. *Стрельцов Е.Л.* Преступления в сфере хозяйственной деятельности / Е.Л. Стрельцов // Уголовный кодекс Украины. Комментарий; под ред. Ю.А. Кармазина и Е.Л. Стрельцова. — Харьков, ООО «Одиссей», 2001. — С. 437—495.

48. *Андрушко П.П.* Злочини в сфері господарської діяльності / П.П. Андрушко // Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: За станом законодавства і постанов Пленума Верховного Суду України на 1 грудня 2001 року; за ред.. С.С. яценка. — К. : А.С. К. , 2002. — С. 395—520.

49. *Мамотенко О.П.* Кримінально-правова характеристика складу злочину, передбаченого статтею 204 Кримінального кодексу України / О.П. Мамотенко // збірник праць.Серія Юридичні науки. Випуск 6—1. — № 214. — С. 148—152.

50. *Харь І.О.* Теоретичні і прикладні проблеми суб'єкта злочинів у сфері господарської діяльності, передбачених стст. 199—201, 203-1, 203-2, 204—205, 205-1, 206, 206-2, 209, 209-1, 210 КК України / І.О. Харь // Юридична наука. — № 10. — 2016. — С. 157—201.

51. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 року № 2402 — III // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 30. — Ст. 142.

52. *Мінаєв М.М.* Кримінальна відповідальність за незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів (ст. 204 КК України): Дисертація на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук, за спец. 12.00.08. Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право / М.М. Мінаєв. — Київ : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2005. — 235 с.

53. The Polish Penal Code / edited by candidate of law, assistant professor A.I. Lukashov, and D j, prof. N. F. Kuznetsova introduction by candidate of law, assistant professor A. I. Lukashov and candidate of law E. A. Sarkisova, translated from Polish by D. A. Barilovitch. — St. Petersburg : “Yundichesky Centei Press”, 2001.— 234 p.

54. The Bulgarian Penal Code / edited by candidate of Law, assistant professor A.I. Lukashov; introduction by Y.I. Aidarov. — St. Petersburg : “Yuridichesky Center — Press”, 2001. — 298 p.

55. The Swiss Penal Code / Preface by a member of the Council of Federation the Federal Assembly of the RF. N. Volkov; edited, translated from German, and introduction by Candidate of Law A.V. Serebrennikova. — St. Petersburg : “Yuridichesky Center — Press”, 2002. — 366 p.

56. THE JAPANESE PENAL CODE / Edited and introduction by Doctor of Law, prof. A.I. Korobeev. — St. Petersburg : “Yuridicheskij Center — Press”, 2002. — 226 p.

57. Criminal Legislation of Norway / Edited and introductory article by Doctor of Law, professor Yn. V. Golik; translated from Norwegian A.V. Zhmenya. — St. Petersburg : “Yuridicheskij Center — Press”, 2002. — 366 p.

REFERENCES

1. *Abdurazakov S.A.* Subekt prestuplenija po Ugolovnomu kodeksu Uzbekskoj SSR / S.A. Abdurazakov, G.A. Ahmedov // Voprosy sovershenstvovanija zakonodatel'stva Uzbekskoj SSR; [red. kol. G.A. Ahmedov i dr.]. — Tashkent : Fan, 1970. — S. 137–147.

2. *Abshilava G.V.* Nekotorye osobennosti proizvodstva doprosa s uchastiem perevodchika / G.V. Abshilava // Rossijskij sledovatel'. — 2004. — №10. — S. 18–20.

3. *Borodin S.V.* K voprosu sovershenstvovanija zakonodatel'stva ob ugolovnoj otvetstvennosti nesovershennoletnih / S.V. Borodin, N.A. Noskov // Sovremennye tendencii razvitija ugolovnoj politiki i ugolovnog zakonodatel'stva. — M. : Jurid. lit., 1994. — S. 57–59.

4. *Vladimirov V.A.* Subekt prestuplenija po sovetскому ugolovnomu pravu. Lekcija / V.A. Vladimirov, G.A. Levickij — M. : VSh MOOP RSFSR, 1964. — 59 s.

5. *Naumov A.V.* Predpriyatija na skam'e podsudimyh / A.V. Naumov // Sov. justicija. — 1992. — № 17–18. — S. 3–4.

6. *Orlov V.S.* Subekt prestuplenija po sovetскому ugolovnomu pravu / V.S. Orlov — M. : Gosjurizdat, 1958. — 260 s.

7. *Orymbaev R.* Special'nyj subekt prestuplenija / R. Orymbaev. — Alma-Ata : Izdvo Alma-atinskogo un-ta, 1977. — 153 s.

8. *Pavlov V.G.* Subekt prestuplenija / V.G. Pavlov. — SPb. : Juridicheskij centr Press, 2001. — 318 s.

9. *Rozenko V.I.* Subiekt zlochynu / V.I. Rozenko, V.K. Matviichuk. — K. : Akademiia MVS, 1984. — 36 s.

10. *Svetlov A.Ja.* Otvetstvennost' za dolzhnostnye prestuplenija / A.Ja. Svetlov — K. : Naukova dumka, 1978. — 304 s.

11. *Protchenko B.A.* Nevmenjaemost' v sovetском ugolovnom prave / B.A. Protchenko // Pravovedenie, 1987. — S. 82–84.

12. *Tatsii V.Ya.* Subiekt zlochynu / V.Ya. Tatsii // Kryminalne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna : Pidruchnyk dlja studentiv yuryd. spets. vyshch.zakladiv osvity / M.I. Bazhanov, Yu.V. Baulin, V.I. Borysov ta in.; za red. profesoriv M.I. Bazhanova, V.V. Stashysa, V.Ya. Tatsiia. — Kyiv—Kharkiv : Yuryнком Inter—Pravo, 2001. — S. 130–141.

13. *Ustimenko V.V.* Special'nyj subekt prestuplenija (ponjatija i vidy): Uchebnoe posobie / V.V. Ustimenko. — Har'kov : Har'kovskij jurid. institut, 1989. — 104 s.

14. Polnyj kurs ugolovnog prava : V 5 t./ Pod red. dokt. jur. nauk, prof., zasluzhennogo dejatelja nauk RF A. I. Korobeeva T. 1: Prestuplenie i nakazanie. — SPb : Juridicheskij centr Press, 2008. — 1133 s.

15. Kryminalne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna : Praktykum [Navch. posibnyk] / Kostenko O.M., Kozachenko I.P., Matviichuk V.K. ta in.; za ah. red.. V.K. Matviichuka. — K. : KNT, 2006. — 432 s.

16. *Shemiakov O.P.* Subiekt zlochynu / O.P. Shemiakov // Kryminalne pravo Ukrainy (Zahalna chastyna) / Khokhlova V.V., Shemiakov O.P. : [navch. posibnyk]. — K. : Tsentr navchalnoi literatury, 2006. — S. 86–95.

17. Kryminalna vidpovidalnist yurydychnykh osib v Ukraini: pro et contra // Yurydychna hazeta. — 12 travnia 2013. — № 24. — 1.4. — 9.
18. Kryminalnyi kodeks Ukrainy vid 2001 r. // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. — 2001. — № 25–26. — St. 131.
19. Bol'shaja Sovetskaja Jenciklopedija. — M. : Izd-vo «Jenciklopedija», 1975. — T. 9. — 986 s.
20. Filosofskij jenciklopedicheskij slovar' / Gl. redakcija: L.F. Il'ichev, P.N. Fedoseev, S.M. Kovalev, V.G. Panov. — M. : Sov. jenciklopedija, 1983. — 840 s.
21. *Shablin V.A.* Metodologicheskie voprosy pravovedenija / V.A. Shablin. — Saratov : Izd-vo Saratovskogo un-ta, 1972. — S. 13–14.
22. *Jadov V.A.* Sociologicheskoe issledovanie : Metodologija. Programma. Metody / V.A. Jadov. — M., 1987. — 24 s.
23. *Khar I.O.* Kryminalno-pravova okhorona atmosferneho povitria : monohrafiia / I.O. Khar. — K. : Natsionalna akademiia upravlinnia, 2011. — 192 s.
24. Polnyj kurs ugolovnoho prava : V 5 t./ Pod red. dokt. jur. nauk, prof., zasluzhennogo dejatelja nauk RF A.I. Korobeeva T. 1: Prestuplenie i nakazanie. — SPb : Juridicheskij centr Press, 2008. — 1133 s.
25. *Lopashenko N.A.* Jekologicheskie prestuplenija: Kommentarij k glave 26 UK RF / N.A. Lopashenko. — SPb. : Juridicheskij centr Press, 2002. — 802 s.
26. *Piontkovskij A.A.* Prestuplenie v oblasti prirodnyh bogatstv / A.A. Piontkovskij // Kurs sovetskogo ugolovnoho prava. — T. V. — M. : Nauka, 1971. — S. 513–544.
27. *Havrysh S.B.* Kryminalna vidpovidalnist za nezakonnu porubku lisu (st. 160 KK URSR) / S.B. Havrysh // Radianske pravo. — 1980. — № 7. — S. 32–33.
28. *Pisarev A.* Pravovaja ohrana i zashhita lesov / A. Pisarev // Sovetskaja justicija. — 1982. — № 7. — S. 7–10.
29. *Pakutin V.* Otvetstvennost' za nezakonnuju vyrubku lesa / V. Pakutin // Soc. zakonnost'. — 1978. — № 11. — S. 40–42.
30. *Baulin Yu.V.* Zlochyny u sferi obihu narkotychnykh zasobiv, psykho-tropnykh rehovyn, yikh analohiv abo prekursoriv ta inshi zlochyny proty zdorovia naselennia / Yu.V. Baulin // Kryminalnyi kodeks Ukrainy : Naukovo-praktychnyi komentar' / Yu.V. Baulin, V.I. Borysov, S.B. Havrysh ta in.; Za zah. red. V.V. Stashysa, V.Ya. Tatsiia. — K. : In Yure, 2003. — S. 830–899.
31. *Matvejchuk V.K.* Ugolovno-pravovaja bor'ba organov vnutrennih del s prestupnymy zagrjazneniem vodnyh obektov : Uchebnoe posobie / V.K. Matvejchuk. — K. : NI i RIO Ukrainskoj akademii vnutrennih del, 1992. — 79 s.
32. *Ozhegov S.I.* Slovar' russkogo jazyka: Ok. 5700 slov / Pod red. chl.-korr. AN SSSR N.Ju. Shvedovoj. — 19 izd., ispr. — M. : Rus. jaz., 1987. — 846 s.
33. *Dal' V.* Tolkovyj slovar' zhivogo velikoruskogo jazyka. V 4 t. / V. Dal'. — M. : Gos. izd-vo inostrannyh i nacional'nyh slovarej, 1956. — T. 4. — 583 s.
34. Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoj movy / Uklad. i holov. red. V.T. Busel. — K.—Irpın : VTF «Perun», 2003. — 1440 s.
35. *Zdravomyslov B.V.* Dolzhnostnye prestuplenija. Ponjatje i kvalifikacija / B.V. Zdravomyslov. — M. : Jurid. lit., 1975. — S. 30–31.
36. *Matvejchuk V.K.* Utochnenie ponjatija subekta jekologicheskikh prestuplenij na sovremennom jetape razvitija obshhestva i gosudarstva / V.K. Matvejchuk // Problemy borotby zi zlochynnistiu v Ukraini : Tezy dopovidei i povidomlen; resp. nauk. konf. — K. : AN Ukrainy Instytut derzhavy i prava im. V.M. Koretskoho, 1992. — S. 62–63.
37. *Melnyk M.I.* Zlochyny u sferi sluzhbovoi diialnosti / M.I. Melnyk // Kryminalne pravo Ukrainy. Osoblyva chastyna : Pidruchnyk. (Yu.V. Aleksandrov, O.O. Dudorov,

V.A. Klymenko ta in.) / za red. M.I. Melnyka, V.A. Klymenka. — K. : Yurydychna dumka, 2004. — S. 491—513.

38. *Pakutin V.* Ugolovno-pravovaja ohrana vod i vozduha ot zagryznenij / V. Pakutin // Soc. zakonnost'. — 1977. — № 6. — S. 40—42.

39. *Povelicyna P.F.* Ugolovno-pravovaja ohrana prirody v SSSR / P.F. Povelicyna. — M. : Jurid. lit., 1981. — 88 s.

40. *Havrysh S.B.* Kryminalno-pravova okhorona dovkillia v Ukraini. Problemy teorii, zastosuvannia i rozvytku kryminalnoho zakonodavstva / S.B. Havrysh. — K. : Instytut Zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy, 2002. — 636 s.

41. *Panov M.I.* Obiektivna storona zlochyntu / M.I. Panov // Kryminalne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna : pidruchnyk dlia studentiv yuryd. spets. Vysshch. zakladiv osvity / M.I. Bazhanov, Yu.V. Baulin, V.I. Borysov ta in.; za red. prof. M.I. Bazhanova, V.V. Stashysa, V.Ya. Tatsiia. — Kyiv — Kharkiv : Yurinkom Inter — Pravo, 2001. — S. 102—129.

42. *Perepelytsia O.I.* Zlochyntu u sferi hospodarskoi diialnosti / O.I. Perepelytsia, V.M. Kyrychko, V.Ya. Tatsii // Kryminalne pravo Ukrainy. Osoblyva chastyna : pidruchnyk / Yu.V. Baulin, V.I. Borysov, V.I. Tiutiuhin ta in.; za red. prof. V.Ya. Tatsiia, V.I. Borysova, V.I. Tiutiuhina. — 5-te vyd., pererob. i dopov. — Kh. : Pravo, 2015. — S. 201—265.

43. *Pratsiuk O.V.* Zlochyntu u sferi hospodarskoi diialnosti / O.V. Pratsiuk, V.V. Cherniei // Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnoho kodeksu Ukrainy / D.S. Azarov, V.K. Hryshchuk, A.V. Savchenko [ta in.]; za zah. red. O.M. Dzhuzhi, A.V. Savchenka, V.V. Chernieia. — K. : Yurinkom Inter, 2016. — S. 453—528.

44. *Dudorov O.O.* Zlochyntu v sferi hospodarskoi diialnosti / O.O. Dudorov // Kryminalne pravo Ukrainy. Osoblyva chastyna : pidruchnyk, (Yu.V. Aleksandrov, O.O. Dudorov, V.A. Klymenko ta in.). — Vyd. 2-he, pererobl. ta dopov.; za red. M.I. Melnyka, V.A. Klymenka. — K. : Atika, 2008. — S. 214—300.

45. *Dudorov O.O.* Zlochyntu v sferi hospodarskoi diialnosti / O.O. Dudorov // Kryminalne pravo (Osoblyva chastyna): pidruchnyk, za red. O.O. Dudorova, Ye.O. Pysmenskoho. — [2-hevyd.] K. : VD «Dekor», 2013. — S. 276—354.

46. *Slepec' V.N.* Prestuplenija v sfere hozhajstvennoj dejatel'nosti (§ 6, 7, 8, 9) / V.N. Slepec' // Ugolovnoe pravo Ukrainy. Obslhaja i Osobennaja chasti : uchebnik; pod red. Zasluzhennogo dejatelja nauki tehniki Ukrainy, doktor jurid. Nauk, professora E.L. Strel'cova. — H. : OOO «Odissej», 2002. — S.392—402.

47. *Strel'cov E.L.* Prestuplenija v sfere hozhajstvennoj dejatel'nosti / E.L. Strel'cov // Ugolovnyj kodeks Ukrainy. Kommentarij; pod red. Ju.A. Karmazina i E.L. Strel'cova. — Har'kov, OOO «Odissej», 2001. — S. 437—495.

48. *Andrushko P.P.* Zlochyntu v sferi hospodarskoi diialnosti / P.P. Andrushko // Naukovo-praktychnyi komentar do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy: Za stanom zakonodavstva i postanov Plenuma Verkhovnoho Sudu Ukrainy na 1 hrudnia 2001 r.; za red. S.S. Yatsenka. — K. : A.S. K. , 2002. — S. 395—520.

49. *Mamotenko O.P.* Kryminalno-pravova kharakterystyka skladu zlochyntu, peredbachenoho statteiu 204 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy / O.P. Mamotenko // zbirnyk prats. Seriia Yurydychni nauky. Vypusk 6—1. — № 214. — S. 148—152.

50. *Khar I.O.* Teoretychni i prykladni problemy subiekta zlochyntiv u sferi hospodarskoi diialnosti, peredbachenykh st. 199—201, 203-1, 203-2, 204—205, 205-1, 206, 206-2, 209, 209-1, 210 KK Ukrainy / I.O. Khar // Iurydychna Nauka. — № 10. — 2016. — S. 157—201.

51. Pro okhoronu dytynstva: Zakon Ukrainy vid 26 kvitnia 2001 r. № 2402 — III // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. — 2001. — № 30. — St. 142.

52. *Minaiev M.M.* Kryminalna vidpovidalnist za nezakonne vyhotovlennia, zberihannia, zbut abo transportuvannia z metoiu zbutu pidaktsyzyntykh tovariv (st. 204 KK Ukrainy):

Dysertatsiia na здобuttia naukovooho stupenia kand. yuryd. nauk, za spets. 12.00.08. Kryminalne pravo ta kryminolohiia; kryminalno-vykonavche pravo / M.M. Minaiev. — Kyiv : Kyivskiy natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka, 2005. — 235 s.

53. The Polish Penal Code / edited by candidate of law, assistant professor A.I. Lukashov, and D j, prof. N. F. Kuznetsova introduction by candidate of law, assistant professor A. I. Lukashov and candidate of law E. A. Sarkisova, translated from Polish by D.A. Barilovitch. — St. Petersburg : “Yundichesky Centei Press”, 2001.— 234 p.

54. The Bulgarian Penal Code / edited by candidate of Law, assistant professor A.I. Lukashov; introduction by Y.I. Aidarov. — St. Petersburg : “Yuridichesky Center — Press”, 2001.— 298 p.

55. The Swiss Penal Code / Preface by a member of the Council of Federation the Federal Assembly of the RF. N. Volkov; edited, translated from German, and introduction by Candidate of Law A.V. Serebrennikova. — St. Petersburg : “Yuridichesky Center — Press”, 2002. — 366 p.

56. THE JAPANESE PENAL CODE / Edited and introduction by Doctor of Law, prof. A.I. Korobeev. — St. Petersburg : “Yuridichesky Center — Press”, 2002.— 226 p.

57. Criminal Legislation of Norway / Edited and introductory article by Doctor of Law, professor Yn. V. Golik; translated from Norwegian A.V. Zhmenya. — St. Petersburg : “Yuridichesky Center — Press”, 2002. — 366 p.

Гмирін А.А. Суб'єкт злочину незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів

У статті досліджуються загальнотеоретичні положення, що стосуються суб'єкта злочину взагалі і, зокрема, суб'єкта злочину незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів. Автор аналізує існуючі точки зору стосовно суб'єкта злочину, передбаченого статтею 204 Кримінального кодексу України, полемізує з науковцями стосовно визначення суб'єкта цього злочину й термінології, яку вони використовують, та пропонує висновки на підставі проведеного дослідження.

Ключові слова: суб'єкт злочину, фізична осудна особа, вік кримінальної відповідальності, приватна особа, неслужбова особа.

Гмирин А.А. Субъект преступления незаконное изготовление, хранение, сбыт или транспортировка с целью сбыта подакцизных товаров

В статье исследуются общетеоретические положения, касающиеся субъекта преступления вообще и, в частности, субъекта преступления незаконное изготовление, хранение, сбыт или транспортировка с целью сбыта подакцизных товаров. Автор анализирует существующие точки зрения относительно субъекта преступления, предусмотренного статьей 204 Уголовного кодекса Украины, полемизирует с учеными по определению субъекта этого преступления и терминологии, которую они используют, и предлагает выводы на основании проведенного исследования.

Ключевые слова: субъект преступления, физическое вменяемое лицо, возраст уголовной ответственности, частное лицо, неслужебное лицо.

Hmyrin A. Subject of a Crime of Illicit Production, Possession, Distribution, or Transportation for the Purpose of Distribution of the Excise Goods

The article deals with the general theoretical aspects of a subject of a crime and more specifically of a subject of a crime of illicit production, possession, distribution, or transportation for the purpose of distribution of the excise goods.

The author analyzes the existing viewpoints concerning the subject of a crime provided for by the article 204 of the Criminal Code of Ukraine and debates with other scientists on the topic of the subject of the mentioned crime and the terminology in use. On the ground of the research, the conclusions are suggested.

Keywords: *Subject of a Crime; Private Sane Individual; Age of Criminal Responsibility; Private Person; Unofficial Person*

Стаття надійшла до редакції 10.03.2017.